

ŠILALĖS kraštiečių draugija

(Atkelta iš 3 p.)

iniciatyvinė grupė turi telkti kraštiečius, kad būtų įkurta Šilalės kraštiečius suburianti organizacija. Tai būtų lyg 1969 metais Šilalėje įkurto žemiečių klubo, kurio įkūrimo didžiausias entuziastas ir organizatorius buvo žurnalistas, rašytoja, veliuonietis Romas Masteika, tuo metu dirbęs Šilalėje, tąsa. Bet jau tais pačiais metais Komunistų partijos CK žemiečių ir kraštiečių susibūrimuose įžiūrėjo grėsmę tarybinei santvarkai ir juos uždarė. Aišku, pabijoję nesenai vykusių Čekoslovakijos įvykių sekos.

Netrukus prie mūsų iniciatyvinės grupės prisijungė kraštiečiai: Al. Stasytis, Masteikienė, J. Saunorienė. Buvo nutarta steigiamąjį kraštiečių sambūrį organizuoti 1990 m. lapkričio 23 d. (kariuomenės dieną) Savanorių pr. 174, susivienijimo „Vilnius“ salėje. Kvietimas buvo paskelbtas spaudoje ir per radiją. Susitarta parengti įstatus ir veiklos programą.

Steigiamasis susirinkimas, manau, puikiai pavyko. Susirinko apie 70 kraštiečių. Aloyzo Stasyčio prašymu koncertavo „Die-medžio“ vokalinis trio (Ona Bėčiuvienė (jau mirusi), Emilija Bajoraitienė, Aloyzas Stasytis), skaitovas – visiems gerai pažįstamas ir mėgiamas Juozas Šalkauskas.

Nemažai buvo svarstymų, kaip pavadinti šį kraštiečių-žemiečių sambūrį. Buvo siūlyta pavadinti: žemiečių židinys „Šilalė“ (siūlė Vyt. Jurgutis), kraštiečių bendrija „Šilalė“ (Vanda Bogužienė), Šilalės kraštiečių bendrija (Romas Masteika). Pastarasis visiems labiausiai patiko ir buvo priimtas. Priimti įstatai, veiklos programa. Išrinktas bendrijos valdybos pirmininkas (Gabrielius Josas), pavaduotojas (Vladas Košinskas), buvusių rajono ribose valsčių seniūnai. Taip prasidėjo mūsų kraštiečių bendrijos organizuota veikla, kurios gaires apibrėžė įstatai ir veiklos programa.¹

Gyvenimas parodė, kad iš visų užsibrėžtų draugijos veiklos sričių draugijos nariams geriausiai sekasi rinkti istorines ir kultūrinės žinias apie gimtąjį Šilalės kraštą ir visa tai pristatyti visuomenei. Kraštiečiai moraliai ir materialiai remia jau daugelį metų draugijos kuruojamą tęstinį projektą „Šilalės krašto knygos“, aktyviai dalyvauja bendruose renginiuose ir projektuose su Šilalės rajono gyventojais. Domimasi gimtojo rajono kultūrine ir ekonomine raida, džiaugiamasi laimėjimais, pergyvenama dėl nesėkmių. Pagal galimybes draugijos nariai Šilalės kraštą garsina savo pasiekimais profesinėje ir draugijos visuomeninėje veikloje.

Jau leidinio „Šilalės kraštas“ pirmojo tomo pratarmėje 1994 m. buvo įvardyti toliaregiški programiniai draugijos tikslai leidybos srityje ateičiai: „Liko neapžvelgti kai kurie kultūros ir buitės, žemės ūkio raidos klausimai, neaptarta dvarų ir bažnyčių vieta krašto gyvenime, karų bei okupacijų pasekmės, tarybinio laikotarpio pėdsakai bei naujosios lietuvių tautinio atgimimo peripetijos. Nėra paskelbti fašizmo ir bolševizmo faktai“. Šie užsibrėžti Šilalės kraštiečių draugijos tikslai jau 20 veiklos metų sėkmingai realizuojami. Dėkojame aktyviausiems Šilalės kraštiečių draugijos nariams, leidinių redakcijoms, kurios pasakoja apie mūsų veiklą, leidinius • emaitijos ir Lietuvos skaitytojams.

Šioje publikacijoje pateikiame informaciją apie leidinius, kuriuos

draugija viena ar kartu su kitomis leidyklomis yra išspausdinusi. Šie leidiniai pristato ir nagrinėja Šilalės krašto, Pietų Žemaitijos gamtos, kultūros, istorijos klodus, apžvelgia iškilų kraštiečių veiklą.

Edvardas Vidmantas (sudarytojas), „ŠILALĖS KRAŠTAS“, Vilnius, 1994, t. 1. Red. kol.: S. Skrodenis (pirm.) ir kt. Tiražas 3 000 egz. Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė.

Šiame straipsnių rinkinyje skelbiami archeologinių tyrinėjimų duomenys, yra nušviesti XIX–XX a. krašto įvykiai, miestelių ir bažnyčių istorija, pristatomi žymieji šilališkiai bei Karšuvos žemės kultūros ir istorijos paminklai.

Stanislovas Biržiškis, „ŠILALĖS KRAŠTAS“ [Praeities pėdsakai], Vilnius, 1995, t. 2. Tiražas 1 500 egz.

Tai buvusio Šilalės valsčiaus viršaičio, agronomo, mokytojo, tremtinio, poeto mėgėjo Stanislovo Biržiškio XX a. atsiminimai.

Edvardas Vidmantas (sudarytojas), „ŠILALĖS KRAŠTAS“ [Nacizmo ir bolševizmo laikotarpis, 1940–1953], Vilnius, 2001, t. 3. Red. kol.: S. Skrodenis (pirm.) ir kt. Tiražas 2 000 egz. Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė.

Remiantis archyvine medžiaga, literatūra, spauda, amžininkų atsiminimais knygoje atskleidžiami nacizmo ir bolševizmo laikotarpio pėdsakai Šilalės rajone.

Virginijus Jocys (vyr. red. ir sudarytojas), „LAUKUVA“ [šis leidinys kartu yra ir serijos „Šilalės kraštas“, serijos „Lietuvos valsčiai“ 14-oji monografija], Vilnius, 2005, 1 dalis. Tiražas 1 000 egz. Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė.

Šios monografijos I-ojoje dalyje rašoma apie Laukuvos apylinkių gamtą, aptariami archeologijos paminklai – šventvietės, piliakalniai, kūrindos. Nagrinėjama miestelių, bažnyčių, mokyklų, visuomeninių organizacijų istorija, kultūra ir jos raida.

Kazys Misius (vyr. red. ir sudarytojas), „KVĖDARNA“ [serijos „Šilalės kraštas“ t. 5, 10-oji serijos „Lietuvos valsčiai“ monografija], 2004. Tiražas 1 000 egz. Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė.

Šioje monografijoje rašoma apie Kvėdarnos apylinkių gamtą, kraštovaizdį, istoriją nuo seniausių laikų iki šių dienų, etninę kultūrą, tarmę, taip pat publikuojami istoriniai dokumentai, politkalinių ir tremtinių atsiminimai, tautosakos tekstai, pateikiama duomenų apie įžymius šio krašto žmones ir kt.

Benediktas Šetkus (vyr. red. ir sudarytojas), „VYTOGALA“ [serijos „Šilalės kraštas“ t. 6], 2003. Tiražas 500 egz.

Šioje monografijoje, remiantis archyvine medžiaga, publikuotais šaltiniais ir amžininkų atsiminimais, nušviečiama Vytogalos kaimo praeitis nuo XVI a. iki XX a. pabaigos. Daugiausia dėmesio skiriama iškiliausiam vyto gališkui Stasiui Girėnui, kuris kartu su Steponu Dariumi 1933 m. lėktuvu „Lituanica“ perskrido Atlantą. Išsamiai rašoma apie S. Girėno atminimo įamžinimą jo tėviškoje.

Edvardas Vidmantas (vyr. redaktorius ir sudarytojas), „ŠILALĖS KRAŠTAS“ [Šilalės valsčius], 2006, t. 7. Tiražas 1 000 egz. Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė.

Medžiaga dėstoma chronologine tvarka: pradedama Šilalės apylinkių kraštovaizdžio sandara ir raida, žvilgsniu į Šilalės krašto gelmes, archeologinius tyrinėjimus, paminklų sąvadą ir gamtos pa-

minklus. Vėliau išryškinamas Pūtvės pilies vaidmuo krašto istorijoje, pasakojama apie Šilalės valsčiaus įžymius žmones. Nemažas dėmesys skirtas valsčiaus, miesto, bažnyčių ir parapijų istorijai. Tekstai parengti pagal faktus, surinktus Lietuvos ir užsienio šalių archyvuose.

Zenonas Baubonis, Gintautas Zabiela, „ŠILALĖS KRAŠTO PILIAKALNIŲ ATLASAS“ [Šilalės kraštas], Vilnius, 2006, t. 8. Tiražas 700 egz.

Keletas minčių iš pratarmės – Gintautas Zabiela: Šilalės rajonas gali didžiuotis piliakalnių gausa. Jų čia daugiausia visoje Žemaitijoje – net 32. Tarp jų vienas garsiausių žemaičių ir Lietuvos piliakalnių, – Medvėgalis. Gausūs Šilalės krašto piliakalniai šiandien yra neatsiejama regiono ir krašto bendro kultūros ir gamtos paveldo dalis. Jose stovėjusios medinės pilys vienos iš pirmųjų XIV a. pradžioje pastoto kelių kryžiuočiams, norėjusiems žemaičiams „įsiūlyti“ prūsų likimą.

„ŠILALĖS KRAŠTO DAINOS“ (kompaktinė plokštelė (CD), 1 rinkinys, sudarytojas E. Vyčinas, Vilnius, 2008. Tiražas 500 egz.

Šis leidinys galėtų būti pirmas iš serijos leidinių, kurių tikslas gražinti žemaičiams tai, ką iš jų kažkada užrašėme. Gražinti ir jų pačių įdainuotas gražiausias dainas, ir folkloro ansamblio VISI Žemaitijoje užrašytas ir išmoktas dainas. Garso įrašų leidinių, skirtų vienam rajonui, apylinkei ar valsčiui, Lietuvoje dar nėra daug išleista, o leidinys, kuriame skamba ne tik kaimo žmonių, bet dar ir pačių rinkėjų įdainuotos dainos, yra tik vienas – „Šilalės krašto dainos“. Tarp pateiktųjų skamba ir prof. Norberto Vėliaus mamos Stanislavos Vėliuvienės įdainuotos dainos.

Virginijus Jocys (vyr. red. ir sudarytojas), „LAUKUVA“ [serijos „Šilalės kraštas“ t. 4, serijos „Lietuvos valsčiai“ monografija], Vilnius, 2008, t. 2. Tiražas 1 000 egz. Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė.

Antroje monografijos „Laukuva“ dalyje yra šie skyriai: „Etninė kultūra“, „Kalba“, „Tautosaka“, „Įžymūs žmonės“, „Istorija“ bei poskyris „Aplinkiniai dvarai ir kaimai“. Gausiai iliustruotose straipsniuose aprašomi dvarai ir kaimai. Plačiai pristatomi XIX a. pab. ir XX a. vidurio vestuvių, žemdirbystės, amatininkystės ir kiti papročiai. Aptariama fotografijos raida. Pirmą kartą plačiai pristatomi 1918–1920 m. laukuviškiai savanoriai ir kariai. Pateikiama žinių apie žymius kraštiečius: etnologą prof. Norbertą Vėlių (1938 01 01–1996 06 23), prelatą prof. Antaną Rubšį (1923 11 05–2002 08 27) bei kitus žmones, gimusius, gyvenusius, dirbusius, kūrčius Laukuvoje ir už jos ribų.

Draugijos nariai užsiima ne tik leidyba. Jos atstovai dalyvauja įvairiuose Šilalės rajone ir kitose Respublikos vietose rengiamuose seminaruose, konferencijose, nagrinėja etninės kultūros, kalbos, istorijos, paveldo išsaugojimo, populiarinimo klausimus. Organizuotai ir pavieniui dalyvaujama daugelyje Žemaičių kultūros draugijos Vilniaus skyriaus, Žemaičių akademijos ir kitų asociacijų bendruose renginiuose bei kultūros projektuose.

2010 m. gegužės 14 d. draugijos nariai susirinko Vilniuje į ataskaitinį susirinkimą. Tą dieną buvo paminėtos ir dvi garbingos datos: Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ir Šilalės kraštiečių draugijos dvidešimtmetis. Pasidalinta prisiminimais apie laimėjimus, netektis, ateities planus. Susirinkime dalyvavo gausi Šilalės delegacija. Tarp atvykusiųjų buvo ir Šilalės rajono meras Albinas Ežerskis, Kaltinėnų Aleksandro Stulginskio gimnazijos moks-

Šilalės kraštiečių draugijos ataskaitiniame susirinkime. 2010 m. Valdo Sružo nuotrauka iš Virginijaus Jocio archyvo

leivių ir seniūnijos ansambliai, Kaltinėnų ir Palentinio seniūnės Albina Batiėnė ir Rasa Ivinskienė, grupė mokytojų.

Renginyje istorikas Kazys Misius pristatė draugijos baigiamą spaudai rengti monografiją „Kaltinėnai“. Susirinkimui pirmininkavo doc. dr. Benediktas Šetkus. Šilalės rajono meras Albinas Ežerskis už vadovavimą draugijai, kryptingą kultūrinę veiklą garsinant Šilalės kraštą rajono apdovanojimą „Auksinę gilę“ įteikė draugijos garbės pirmininkui Antanui Lingiui. Draugijos pirmininkas Virginijus Jocys susirinkusius supažindino su praėjusių metų veikla, pasidalino mintimis apie ateities planus.

Susirinkime buvo pagarsinta džiugi naujiena – Šilalės kraštiečių draugija kartu su kitais rėmėjais išleido dvigubą kompaktinę plokštelę „Išjoj brolis karelin“.

Šis leidinys – tai kompaktinių plokštelių (CD) rinkinys, kuriame skamba XIV–XIX a. karinės-istorinės dainos ir sutartinės. Įdainavo VISI ir „Trys keturiose“. Sudarytojai E. Vyčinas ir D. Vyčiniėnė. Išleista 2010 m. Vilniuje 700 egz. tiražu.

Kompaktinė plokštelė skirta Žalgirio mūšio 600-osioms metinėms (1410–2010 m.), Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ir Šilalės kraštiečių draugijos 20-mečiams (1990–2010 m.). Tai kartu ir nusilenkimas bevardžiams broliams, išjosiems į karelių, kovojusiems už savo Tėvynę Lietuvą, tėvą ir motulę, brolių ir sesučių, žuvusiems toli nuo gimtinės. Rinkinyje daug žemaitiškų dainų, pluoštas – iš Šilalės rajono. Galime būti dėkingi likimui, kad VISI ansamblis prieš beveik 30 metų pirmąsias ekspedicijas surengė Pietų Žemaitijoje ir iki šių dienų pamalonina žemaičio ausį naujai sudainuotom ir įrašytom šio krašto dainom.

2010 m. pažymėjome daug jubiliejų. Šventėme ir žemaičių bei kuršių pergalės Durbės mūšyje 750-metį (vyko 1260 m. liepos 13 d.). Šiame mūšyje dabartinės Latvijos teritorijoje, prie Durbės ežero, buvo sumuštos jungtinės Vokiečių ordino pajėgos iš Livonijos ir Prūsijos. Ši garbinga data šiomet, lyginant su Algirio mūšio jubiliejaus paminėjimu, Lietuvoje valstybiniu mastu buvo prisiminta labai kukliai. Kur kas daugiau dėmesio negu valstybė jam skyrė visuomeninės organizacijos, Žemaitijos gyvenviečių bendruomenės, atskiri istorinės atminties puoselėtojai, Latvijos gyventojai. Šilalės kraštiečių draugijos nariai, kilę iš XII–XIV piliakalniais nusėtų apylinkių, taip pat kartu su kitais Šilalės rajono žmonėmis šį jubiliejų pažymėjo.

Minėtų istorinių datų gausa vos nenusmėlkė XIX a. iškilus žemaičių lituanistinio sąjūdžio, kultūros ir visuomenės veikėjo, lietuviškų kalendorių leidėjo, mokslininko Lauryno Roko Ivinskio (1810–

(Nukelta į 86 p.)

(Atkelta iš 85 p.)

1881) 200-ųjų gimimo metinių sukakties ir jos paminėjimo.

Laurynas Rokas Ivinskis gimė 1810 m. rugpjūčio 15 d. Šilalės parapijoje. L. R. Ivinskio vaikystė prabėgo Laukuvos parapijos Dargių kaime, netoli Požerės. Mirė jis Milvydų dvare 1881 m. liepos 29 d. Palaidotas Kuršėnų kapinėse. Neseniai mokslininkai išaiškino, kad L. R. Ivinskis buvo pakrikštytas Šilalės bažnyčioje. Jo jubiliejus 2010 m. gražiai pagerbtas Rietave, Kuršėnuose, Kolainiuose.

L. R. Ivinskio gyvenimą ir darbą Varniuose, Šiauliuose, Joniškėje ir k. 2010 m. liepos 15 d. Šilalės rajono bibliotekoje, bendradarbiaujant su Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rymių su visuomene skyriaus darbuotojomis Birute Pečiulevičiūtė (vedėja), Nijole Matusevičiėnė ir Janina Stankevičiėnė, kurios parengė ir virtualią Lauryno Ivinskio darbų parodą, atidaryta L. R. Ivinskiui skirta paroda. Dalį leidinių šiai parodai paskolino Kelmės rajono savivaldybės Žemaitės viešoji biblioteka. Susirinkusiems svečiams parodą pristatė Šilalės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos vyr. metodininkė Stefa Minutaitė. Šilalės rajono mero pavaduotoja Vera Macienė pasidžiaugė, kad renginiai, skirti L. R. Ivinskiui, rajone vyko gražiai, kaip ir kitų Lietuvai svarbių datų – Žalgirio mūšio 600-ųjų metinių ir S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą paminėjimai.

Šilalės kraštiečių draugijos vardu kalbėjusi Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadovė, vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Albina Auksoriūtė trumpai prisiminė svarbiausius L. Ivinskio gyvenimo faktus ir darbus.

Po parodos Šilalės šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčioje Lauryno Ivinskio atminimui buvo aukojamos šv. Mišios. Po pamaldų prie išorinės bažnyčios sienos atidengta ir pašventinta L. R. Ivinskiui skirta memorialinė lenta (skulptorius Marius Norkus). Ceremonijos metu Šilalės rajono meras Albinas Ežerskis pasidžiaugė, kad pagaliau Šilalėje įamžintas šio iškilaus žmogaus atminimas, padėjo Šilalės kraštiečių draugijai už parodytą iniciatyvą, o bareljefo autoriui – už puikiai atliktą darbą. Prie lentos įrengimo organizacinių darbų daug prisidėjo Šilalės rajono savivaldybės administracijos direktorius Jonas Gudauskas.

Po šv. Mišių Šilalės Vlodo Statkevičiaus muziejuje vyko seminaras „Laurynas Rokas Ivinskis – lituanistinio XIX a. Žemaičių sąjūdžio švietėjas“.

Pradedant seminarą į susirinkusiuosius kreipėsi Šilalės rajono savivaldybės administracijos direktorius J. Gudauskas. Jis pažymėjo, kad Laurynas Ivinskis priklauso šimtui iškiliausių lietuvių tautos asmenybių, bet mes apie jo darbus žinome labai mažai. Siekiant užpildyti šią spragą ir buvo organizuoti seminarai.

Pranešimus seminare perskaitė Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadovė, vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Albina Auksoriūtė, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji Teknologijos skyriaus vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Ilona Čižauskaitė, Lietuvių kalbos instituto Leksikografijos centro jaunesnioji mokslo darbuotoja Ona Kazūkauskaitė. L. Ivinskis, anot pranešėjų, buvo universalus ir įvairiapusis asmenybė: poetas, publicistas, vertėjas, kalbininkas, leksikologas.

Jis leido ne tik kalendorius, bet ir įsitraukė į Gyvulių globos draugijos veiklą, aprašė Lietuvos augalus, kūrė lietuviškąjį augalų vardyną, sudarinėjo herbariumus, parengė grybų atlasą, parašė darbų iš liaudies medicinos, gamtosaugos, astronomijos.

¹ E. Vidmantas, *Šilalės kraštas*, t. 7, 2006, p. 475.

LAURYNAS ROKAS IVINSKIS (1810–1881)

PARENGĖ DR. ALBINA AUKSORIŪTĖ

Iš kairės; Laurynas Rokas Ivinskis. Nuotrauka iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos fonotekos; Lauryno Roko Ivinskio atminimo lenta prie Šilalės šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios. Virginijaus Jocio nuotrauka

Laurynas Rokas Ivinskis (dažniausiai rašytiniuose šaltiniuose minimas tik jo pirmasis vardas – Laurynas) gimė 1810 m. rugpjūčio 15 d. Šilalės parapijoje. Jo vaikystė prabėgo Laukuvos parapijos Dargių kaime, Kaupų kaime prie Tverų ir Bambaluose ties Kolainiais (j Kolainius Ivinskiai atsikėlė apie 1820-uosius metus).

1831 m. L. Ivinskis baigė Kolainių gimnaziją ir pasirinko pedagogo kelią. 1841 m. gavo namų mokytojo teises ir pažymėjimą. 1842 m. persikėlė gyventi į Rietavą. 1845 m. čia jis parengė pirmąjį lietuviško kalendoriaus rankraštį. 1847 m. išlaikė privalomus egzaminus miesto mokytojo teisėms gauti. Negavęs darbo valdinėje mokykloje, toliau dirbo namų mokytoju Rietave, o nuo 1851 m. – Naciūnų dvare (netoli Kėdainių) ir Zabieliškyje.

1854 m. L. Ivinskis gavo darbą Rietavo parapiinėje mokykloje. Rietave jis buvo vienas iš pirmųjų 1859 m. kunigaikščio Irenėjaus Oginskio įkurtos Rietavo agronomijos mokyklos organizatorių ir dėstytojų. Rietave jis gyveno iki 1862 metų. Čia jis užsiėmė ne tik pedagoginiu darbu, bet ir leido kalendorius, domėjosi gamtos mokslais, liaudies medicina, lietuvių kalba ir tautosaka, kūrė laikraščio „Aitvaras“ projektą. 1862 m. L. Ivinskis buvo įtrauktas į Vilniaus archeologijos komisijos veiklą.

Iš Rietavo L. Ivinskis persikėlė gyventi į Joniškėlį, kur dirbo vyresnioju Joniškėlio parapiinės mokyklos mokytoju, toliau tęsė savo mokslinius, literatūrinius darbus, leido kalendorius. 1864 m. jis pradėjo dirbti Kaune lietuviškų knygų transkribavimo rusiškoms raidėmis komisijoje. Kaune L. Ivinskis suprato, kokią žalą lietuvių kalbai daro rusų abėcėlė, tad atsisakė šio darbo. Išėjęs į pensiją, L. Ivinskis grįžo į Joniškėlį ir tęsė savo pradėtus mokslinius tyrinėjimus.

1869 m., pakviestas privačiai mokytojauti, L. Ivinskis persikėlė į Renavo dvarą, kuris yra netoli Sedos. Gyvendamas Renave, 1871 m. jis tapo tikroju Rusijos geografų draugijos Peterburge nariu.

1871 m. L. Ivinskis Šiauliuose mokė Mykolo Zubovo sūnų, užbaigė rengti grybų atlasą ir mokslinį jų aprašą, jį išsiuntė į botanikų suvažiavimą Varšuvoje. Šis jo darbas buvo atrinktas į 1873 m. Vienoje vykusių pasaulinę parodą, kuriai L. Ivinskis pateikė du savo darbus: grybų atlasą ir paties sukonstruotą traukinių stabdikį.

Apie 1874–1875 m. L. Ivinskis vėl persikėlė gyventi į Rietavą, tada kunigaikštis Oginskis jam pasiūlė privačių pamokų Rietavo muzikos mokykloje. Joje L. Ivinskis dirbo apie penketą metų. Rietave jis taip pat įsitraukė į Gyvulių globos draugijos veiklą. Dėl carinės cenzūros liko netiražuotas jo veikalas „Pasauga“ (1876), kuriame L. Ivinskis pirmą kartą iškėlė gamtos apsaugos, gyvybės apsaugos ir globos problemą.

1879 m. L. Ivinskį pasikvietė Milvydų dvaro savininkas I. Gružauskas. Šiame dvare L. Ivinskis 1881 m. liepos 29 d. ir mirė. Palaidotas Kuršėnų kapinėse.

L. Ivinskis – pirmųjų lietuviškų kalendorių („Metu skajtlus ukiniszkas ant metu Wieszpaties 1846“ ir kt.) sudarytojas bei leidėjas. L. Ivinskio kalendorių, ėjusių kone 20 metų, vaidmuo lietuvių kultūros istorijoje buvo didžiulis. Kalendoriuose išspausdintos švietėjiškos žemdirbystės, veterinarijos, medicinos, ekologijos, Lietuvos istorijos, astronomijos ir geografijos žinios, literatūriniai pridėjimai ugdė Lietuvą, plėtė jos žmonių akiratį, dėjo pagrindus jų tautinei savimonei. Be to, 1856 m. jis parengė pirmojo lietuviško laikraščio projektą, sudarė pirmąjį lietuvišką žemėlapij „Telšių pavietas“.

L. Ivinskis pasižymėjo daugelyje veiklos sričių. Jis buvo ne tik iškilus pedagogas, humanistas, bet ir išvalgus literatas, kurio sugebėjimai atsiskleidė pirmuosiuose Vakarų Europos poezijos ir prozos vertimuose į lietuvių kalbą. Jis išvertė D. Defoe apysaką „Robinzonas Kruzas“, Ch. Schmido apysaką „Genovaitė“, J. Miltono poemą „Prarastasis rojus“, ištraukas iš E. Youngo poemų „Paskutinis teismas“ ir „Nakties mintys apie gyvenimą, mirtį ir nemirtingumą“, parašė didaktinių eilėraščių. L. Ivinskis rinko tautosaką, duomenis lietuvių kalbos žodynui, dirbo leksikografijos srityje. Išlikę jo dviejų dvikalbių ir vieno keturkalbio žodyno rankraščiai: lenkų–žemaičių kalbų žodynas ir rusų–lietuvių kalbų žodyno bei rusų–lietuvių–lotynų–lenkų kalbų žodyno rankraščiai.

L. Ivinskis laikytinas vienu iš pirmųjų XIX a. lietuviškų gamtos mokslų terminų kūrėjų. Jis savo rankraštinio mokslinio veikalo „Prigimtšmėnė, turentė sawieje dalijkus žemies, žoliun ir giwunun su parodimu anun wartojimo“ pirmojoje dalyje aprašė uolienas, metalus, akmenis, dirvožemius, didžiausius Žemaičių kalnus, upes, ežerus, pelkes ir kitą negyvąją gamtą, o antrojoje dalyje pateikė sisteminių augalų ir grybų sąrašą. L. Ivinskis buvo parengęs grybų atlasą, liaudies medicinos darbą „Būdas gydymo ligų žmonių ir gyvulių“. Šie rankraščiai yra dingę.

Lietuvių terminologijai svarbūs jo išlikusiuose spausdintuose darbuose ir rankraščiuose pateikti lietuviški terminai.

Parengta pagal Danutės Petkevičiūtės monografiją „Laurynas Ivinskis“ (1988) ir kitus rašytinius šaltinius

Pirmas susstojimas – profesoriui Norbertui Vėliui skirto paminklo vietoje

2010 M. LIEPOS 16 DIENA: TRYIS SUSTOJIMAI

VIRGINIJUS JOCYS,
DANUTĖ NORBUTIENĖ

Albinos AUKSORIŪTĖS ir Virginijaus
JOCIO nuotraukos

Pirmasis stabelėjimas – Šilalės rajono Bilionių seniūnijos Gulbių kaime. Čia įvyko viešas būsimo paminklo, skirto profesoriui Norbertui Vėliui atminti, vietos parinkimo svarstymas.

Renginyje dalyvavo profesoriaus gimtinės vietoje gyvenanti Valerija Milkintienė, Bilionių seniūnė Loreta Daukantiėnė, Šilalės rajono savivaldybės mero pavaduotoja Vera Macienė, Laukuvos Norberto Vėliaus gimnazijos direktorius Vincas Jurgaitis, Laukuvos bendruomenės pirmininkė Danutė Norbutienė, bendruomenės valdybos narys Virgilijus Ačas, Šilalės kraštiečių draugijos Vilniuje tarybos pirmininkas, istorikas Virginijus Jocys, Aleksas Vėlius (Nor-

Antras susstojimas: atidengtas paminklas Laurynui Rokui Ivinskiui Požerėje. Skulptorius Alvydas Pocius. Virginijaus Jocio nuotrauka

(Nukelta į 88 p.)

Didžiųjų Vankių akmuo. Nuotraukos iš Virginijaus Jocio archyvo

berto Vėliaus brolis), jo žmona Amelija Vėliuvienė.

Aptarus įvairius pasiūlymus, nuspręsta netoli buvusios gimtosios profesoriaus Norberto Vėliaus sodybos pastatyti lentą-skydą su trumpa informacija apie mūsų kraštiečių etnologą bei su prof. N. Vėliaus atminti skirto paminklo nuoroda.

A. Vėlius ir jo žmona Emelija sutiko, kad paminklas būtų pastatytas netoli jų sodybos, jiems priklausančiame žemės plote, esančiame Žemaičių plento ir Gulbių kaimo keliuko sankirtoje. Apytikslė būsimos paminklo vieta pažymėta mediniu stulpeliu, prie kurio liepos 17 d. iškilmingai pasižadėta paminklą pastatyti iki 2012 metų pabaigos.

Renginyje dalyvavo grupė Šilalės kraštiečių tarybos, veikiančios Vilniuje, narių: VU psichologijos prof. Albinas Bagdonas (tarybos pirmininko pavaduotojas), Lietuvių kalbos instituto mokslinė darbuotoja dr. Albina Auksoriūtė (tarybos pirmininko pavaduotoja), inžinierius Algirdas Daujotis, inžinierius Antanas Gerčys, istorikas Virginijus Jocys, gydytoja Gražina Kaukėnienė, viešnios iš JAV: Jūratė Krokys (Filadelfijos vidurinės mokyklos direktorė), jos dukra, antropologijos doktorantė Gaja (Krokys) Krokytė, Birutė Aniceta Jocienė, Laima Petkuvienė, Genovaitė Vaškevičienė, Šilalės rajono meras Albinas Ežerskis.

Po pasižadėjimo sugiedoję Lietuvos himną, visi trijų sustojimų Medvėgalio link kelionės dalyviai senuoju Gulbių kaimo keliuku pasuko į Požerę, kur Stasio Eitučio sodyboje buvo atidengtas paminklas liaudies švietėjui, periodinės spaudos pradininkui, pirmųjų lietuviškų kalendorių leidėjui, vertėjui Laurynui Ivinskiui (jo 200 gimimo metinių sukaktį pažymėjome 2010 metais). Paminklą atidengė sodybos šeimininkas S. Eitutis, pašventino Laukuvos parapijos klebonas Virgilijus Pocius. Tai – antrasis stabtelėjimas.

Trečiasis stabtelėjimas – prie Didžiųjų Vankių akmens. Šioje vietoje buvo pastatyta informacinė lenta su užrašu:

„Didžiųjų Vankių kūlis. Šiuo vardu bendru sutarimu pavadiname gamtos kūrinį (akmenį). Gal panašiai jį vadino mūsų protėviai, tačiau laikas jo ankstesnį vardą ištrynė iš mūsų atminties. Todėl šiais mums visiems ir Lietuvai svarbiais metais, švenčiant Durbės (1260–2010) 750-ąsias ir Žalgirio (1410–2010) 600-ąsias pergalingų mūšių, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ir Šilalės kraštiečių draugijos Vilniuje (1990 02 10) dvidešimtmečių sukaktis, prie šio gamtos paminklo, naujai liaudiškai vadinamo Didžiųjų Vankių kūlis, įrengiame informacinę lentą, kad svečias žinotų ir kad mes patys neužmirštume iškilų Lietuvos datų.

Didžiųjų Vankių akmuo 1935 m. Nuotrauka iš Anastazijos Drukteinienės archyvo

Pridedame garbingo žemaičio, mokytojo ir švietėjo Lauryno Roko Ivinskio (1810–1882) žodžius:

„Wargingi • Žemajtej, patis wieni neturiedami niejokios pagelbos apsigynie nuog pusies swieto pri pasiut-Prusiu pripludusio, ir ik szios gadinies užlaikie sawo giminę, wardą ir kalbą. Tokie garsus pargaliejimaj negaliejo bute be gerun arkliun ir twirtibies anun augintoju. 1876 m.“

Prisiimdami krikštavių priedermę pasižadam nors kartą metūse aplunkti, nurauti dilgėlis, liūdyt apie anun savims ir swietiems, norintims pažinti mūsų gamtą ir kultūrą.“

Informacinės lentelės įrengimo rėmėjai ir organizatoriai buvo Dalius ir Aniceto Petrošių, Zofijos Kaunienės šeimos, Šilalės rajono savivaldybės tarybos Etninės kultūros globos komisija, Varnių regioninio parko direkcija, Šilalės kraštiečių draugija Vilniuje, Šilalės rajono Laukuvos seniūnija, Požerės, Laukuvos, Bilionių, Juodainių, Šiauduvos bendruomenės, kiti šios ceremonijos dalyviai, surašyti krikšto akte (Medvėgalis, 2010-07-15).

Didžiųjų Vankių akmuo (Didžiųjų Vankių kūlis) yra Didžiųjų Vankių kaime (Laukuvos seniūnija, Šilalės rajonas). Lietuvos valstybės saugomu gamtos paveldo objektu jis paskelbtas 2005-05-23 LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D 1-255. Tai vienas iš šiuo metu žinomų penkiolikos didžiausių Lietuvos riedulių pagal savo tūrį (apie 100 m), aukštis – apie 3,3 m, ilgis – 6,7 m, plotis – 4,15 m, perimetras – 15,4 m.)

Visi šios trijų sustojimų kelionės Medvėgalio link dalyviai tą dieną buvo maloniai pakviesti į Dalius ir Aniceto Petrošių sodybą atsigaivinti šalta kaimiška gira, pasmaguriant namine duona ir pyragu, sūriu, liepomis kvepiančiu medumi.

Bendraujant Vankių kaimo gyventojams daug prisiminimų atgijo. Visiems buvo malonu pabendrauti, pasiklausti garbių svečių, padiskutuoti apie vyriausios kaimo gyventojos Anastazijos Drukteinienės nuotrauką (1935 m.), kurioje prie akmens nusifotografavę to meto kaimo gyventojai su matininku.